

"שניים אוחדין?"

המאבק על העברת בתי הדין ממשרד המשפטים למשרד הדתות

ד"ר גלית שאול, עו"ד*

הבאות נוכל לראות החזרת עטרה ליושנה והחזרת בתי הדין למשרד המשפטים וחזר חלילה. צריך לומר, המריבה על הכוח במשרד הדתות היא מריבה פוליטית. השליטה במשרד הדתות על מועצותיו הדתיות, על המערכות הרבניות, ועל בתי הדין, הייתה תמיד משאת נפשן של המפלגות הדתיות ולא בכדי, שכן מדובר בשליטה על מוקדי הכוח, המינויים וההטבות. באופן טבעי, כל מפלגה מעוניינת לקבל את הכוח הזה לידה. כאשר מדובר בציבור שממנו יגיעו בוחריך, התשוקה היא כפולה ומכופלת. בהתאמה, הרפורמות המועלות חדשות לבקרים גם הן קשורות לפוליטיקה ולמאבקי כח. כך למשל, כאשר אנשי המפד"ל (כתארם אז) שלטו במשרד הדתות, אף הם העלו דרישה להעברת בתי הדין למשרד הדתות. היום כאשר הבית היהודי נמצא בראשות משרד המשפטים, דרישה זו לא תעלה מצידי. מערכת בתי הדין היא המערכת המסדירה את ענייני הנישואין והגירושין של יהודים בישראל. אטען כי העברת בתי הדין חייבת להפסיק להיות חלק מהמשחק הפוליטי. בתי הדין אינם צריכים להיות כלי משחק העובר מצד לצד על פי גחמות פוליטיקאים. מדובר בערכאות שיפוטיות לכל דבר ועניין וככזו, חייבת להימנות על כלל הערכאות השיפוטיות ולהיות מפוקחת על ידי משרד המשפטים. בדיוק באותו אופן שאיש לא יחשוב להפקיע את בתי המשפט מחוץ לפיקוח משרד המשפטים, כך אין לראות בבתי הדין חפץ עובר לסוחר, במשא ומתן קואליציוני. ראו שערכאה שיפוטית במדינה מודרנית תהיה חלק מכלל הערכאות השיפוטיות. על אחת כמה וכמה כשבישראל 2015, אין אלטרנטיבה אזרחית ואין בחירה אמיתית בין

דין הלכה לחוקי המדינה. ובעיקר כאשר בשערי בית הדין באים כלל אזרחי המדינה היהודים, ללא קשר לאמונתם ולבחירתם, ולפעמים על אף אמונתם, כולם ללא יוצא מן הכלל. בתי הדין משרתים את הציבור באופן זהה לשרות הניתן לו על ידי כלל הערכאות השיפוטיות. האם ראוי לבתי הדין להימנות על הערכאות השיפוטיות? אני מאמינה שבמונח "ערכאה שיפוטית" מתגלמים עקרונות היסוד של מדינת ישראל, העומדים בבסיס שיטת משפט תקינה, תוך רצון להבטחת אמת מידה בסיסית של צדק דיוני, נגישות לצדק, אחידות מערכתית, יעילות ושקיפות. מי שחפץ ביקרו של בית הדין ושל המערכת הדתית חייב להסכים שעקרונות אלה מחזיקים את מעמדם וכוחם של בתי הדין. אך גם מי שאינו חפץ ביקרם, חייב להבין שהכפפתם של בתי הדין לנורמות משפטיות-מנהליות הזהות לנורמות החלות על כלל הערכאות השיפוטיות, תיעל את הטיפול בלקוחות בתי הדין ויטיב עם החלשים והנפגעים (שלא לומר ה"חלשות והנפגעות"). מכאן, אני סבורה שראוי להם לבתי הדין להיחשב כערכאה שיפוטית. יתרה מזאת, בתי דין הפועלים בהתאם לעקרונות היסוד של מדינת ישראל יקלו על המתדפקים על דלתם, אותם אלו שאינם מגיעים לשם מתוך אמונתם, לקבל את ההתניות והערכים הקיימים בבתי הדין ולחיות חיים יהודיים במדינת ישראל. בתי דין קיצוניים יותר, וככל שבתי הדין יקצינו את עמדותיהם כך יהיה, הם גזירה שאין הציבור (בעיקר החילונית) יכול לעמוד בה. הציבור הדתי בוחר או שבו באין לו ברירה אחרת, אבל כאשר הציבור החילונית נפגש עם מערכת כללים כל כך נוקשה, הוא יצביע ברגליו במפגש הבלתי מתפשר, ובאפשרות הראשונה בעיקר השכבות החלשות מגיעות

החלטה דרמטית, שהתקבלה למרות התנגדותם הסוחפת של חברי הכנסת החרדיים, החליטה הכנסת בדצמבר 2003 על העברת בתי הדין הרבניים מהמשרד לענייני דת למשרד המשפטים.

גדעון עזרא, דאז שר במשרד ראש הממשלה, הסביר כי ההחלטה נשענת על כך ש"כל בתי הדין נמצאים במשרד המשפטים, לרבות בית הדין הזה". טענתו של חבר הכנסת ישראל אייכלר (יהדות התורה) כנגד העברת בתי הדין ל"מי שרוצה לבטל את בתי הדין", למשרד המשפטים שהוא לדבריו "הכי אנטי דתי" לא התקבלה. יו"ר הכנסת דאז, כבוד הנשיא ריבלין משיב לו בשאלה - "דיינים אינם שופטים!". למרות ההיגיון הרב בהעברה, המציאות הוכיחה כי צעד זה לא היה בלתי הפיך, שכן כידוע, כפי שהוחלט במסגרת ההסכמים הקואליציוניים, החליטה הממשלה כי בתי הדין יועברו מאחריות משרד המשפטים חזרה אל המשרד לענייני דת. כמדומני שגם הפעם הצעד אינו סוף פסוק ויתכן כי בממשלות

* מנכ"לית מרכז רקמן לקדם מעמד האשה, הפקולטה למשפטים, בר אילן

עו"ד שמעון גנסיין: שושלת ירושלמית למהדרין

עו"ד שמעון גנסיין: הבן והנכד במשרד

במהלך השנים גדולים וחשובים בירושלים. התקופה היא של מאבקים להשגת עצמאות והתלמידים עברו במחירת אימוני נשק וא"ש בישוב עטרות בצפונה של ירושלים (הישוב נחרב במלחמת השחרור). עו"ד שמעון גנסיין גויס עם חבריו במלחמת השחרור ובית הספר בציונים גבוהים ע"י ההגנה לפעילות צבאית ובין היתר הם נלחמו בכיבוש חירבת חממה, שם היה ממוקם המנזר "מיס קרי"

אותם ימים לא היו כבישים סלולים ובבקרים היו מגיעות לסביבת מגורי היהודים, ערביות אשר סלי נצרים על ראשם והיו מוכרות ירקות ופירות ואף ביצים. תופעה נוספת היתה רועי צאן אשר היו מגיעים עם הצאן, אותם רעו, עד לפתחי הבתים ומוכרים חלב (סבו של גנסיין שתה חלב לא מפוסטר, חלה ומת, אירוע דומה קרה גם לסבי מ.ע.). ברוב הבתים של אותם ימים היו בורות מים שניקזו את מי הגשמים, כך שבעת המצור על ירושלים בשנת 1948, בורות אלו הצילו את תושבי העיר מצמא. השכנות היתה צמודה והכל הכירו את כולם וכל העדות חיו ביחד, בקשרי אחווה בין השכנים. הוריו, שהיו דתיים, בקשו להקנות לו השכלה מסורתית (לא חרדית) ורשמו אותו ללימודים בבית ספר דתי. גנסיין סיים את בית הספר בציונים גבוהים ובמקום ללכת ללמוד בישיבה הוא נרשם לבית ספר מעלה אשר בו למדו

ד"ר מתי עצמון, עו"ד

עו"ד דין שמעון גנסיין, יליד ירושלים שנתון 1932, ביקש מאד שנפרסם על קצה המזלג את תבנית נוף מולדתו, כדי להביא בפני הקוראים, במיוחד הצעירים שבהם, מקצת ההיסטוריה של ירושלים של אותם הימים. גנסיין גדל ברחוב צפניה שקיבל פרסום בספרו של עמוס עוז "סיפור על אהבה וחושך".

משרד הדתות. הזירות בהן נותר לנו לפעול הן החקיקה ומינוי הדיינים. יש לקדם חקיקה הקובעת הסדרים ונורמות כגון: חובת פרסום פסיקה, השוואת אגרות בין בית הדין לבתי המשפט, פתיחת משרות ניהוליות ומשפטיות לנשים והצעות לשיפור סל הכלים במאבק מול סרבנות גט. המערכה אינה פשוטה גם בזירת מינוי הדיינים. המינוי הצפוי של שלוש מדייני בתי הדין יביא לשינוי הגדול. לכן זהות הדיינים היא מטרה שראוי להילחם עליה. הדיינים שיתמנו היום יקבעו את מראה בית הדין של עשרות השנים הבאות היות ומשרה של דיין הינה כמו משרה של שופט, עד ליציאתו לגמלאות. מינוי דיינים המכירים את המציאות המודרנית, מבינים מהי פגיעה בזכויות

בהחלטת הממשלה מיום 5/7/2015 התברר ששר הדתות אחראי למינוי המאבק סביב זהות הגורם הממנה הוא מאבק על השליטה בבחירות ובחברי הוועדה והשליטה לאחר מכן על זהות הדיינים שייבחרו. זהו ניסיון להבטיח שיותר חברי ועדה יהיו "מטעם". וזה בנוסף לכך ששני הרבנים הראשיים הם ממילא חברים בוועדה. כך מתבטלת הלכה למעשה האפשרות לאזן ההחלטות.

שאלת השאלות היא מה ניתן לעשות?

עובדת העברת השליטה בבתי הדין היא עובדה מוגמרת בעת כתיבת מאמר זה. נראה שלפחות הסיבוב הזה הוכרע ובתי הדין נמצאים בשליטת

לבתי הדין בדרך כלל ללא ייצוג. בנוסף, במחלוקת הפוליטית שנוצרה, מתברר שהמציאות מסוכנת עוד יותר. בתי הדין לא עוברים למשרד הדתות כמקשה אחת. התקיים דיאלוג בין משרד המשפטים למשרד הדתות, בין הבית היהודי לש"ס, שעיקרו אלו סמכויות עוברות ואלו נשארות. מהמצב שתואר לראשונה שבו "רק" ההנהלה עוברת נתגלה למשל בהחלטת מעסיקים נשים במשרות משמעותיות והזכות להחליט מי תהיה הטוענת ומשרות אלו אינן פתוחות בפני נשים (כיועצות משפטיות, מנכ"לית בתי הדין) הדיינים אינם זוכים להשתלמויות להם זוכים שופטים בנושאים כגון אלימות במשפחה, השוואת אגרות בין בתי הדין לבתי המשפט האחרים (בעיקר בית המשפט למשפחה) לא נעשתה וכך בעיקר השכבות החלשות מגיעות